iedere last die bij of wegens in- of uitvoer van het betrokken produkt wordt opgelegd en via wijziging van de kostprijs op het vrije verkeer van goederen ten slotte een zelfde beperkende invloed heeft als een douanerecht. Dit is niet het geval met een binnenlands recht dat — bij afsluiting van het contract — alleen nationale produkten treft en bestemd is om een fonds tot steunverlening aan de nationale produktie aan middelen te helpen. Dit recht zou zich met de bepalingen der verordening waarin de exportrestituties voorzien zijn slechts niet verdragen wanneer het mocht blijken een middel tot verlaging dier restituties te zijn.

4. Het verbod van de toepassing van enige kwantitatieve beperking of enige maatregel van gelijke werking, vervat in artikel 20, lid 2, der verordening, heeft onder meer ten doel de Lid-Staten te beletten niet in de verordeningen voorziene eenzijdige maatregelen ter beperking van de uitvoer naar derde landen te nemen. Het in artikel 23 omschreven verbod van zodanige maatregelen in het intracommunautaire verkeer heeft ten doel het vrije verkeer van goederen binnen de Gemeenschap te verzekeren.

5. Het verbod van kwantitatieve beperkingen en maatregelen van gelijke werking slaat op maatregelen welke de invoer, uitvoer of doorvoer geheel of ten dele beletten en alle belemmeringen waarvan een zelfde effect uitgaat.

In de zaak 2-73

betreffende een verzoek aan het Hof krachtens artikel 177 EEG-Verdrag van de Pretore van Milaan in het aldaar aanhangig geding tussen

Riseria Luigi Geddo

en

Ente nazionale risi

om een prejudiciële beslissing inzake de uitlegging van de artikelen 5 en 40, lid 3, van het EEG-Verdrag en een aantal bepalingen van 's Raads verordening nr. 359/67/EEG van 25 juli 1967 houdende een gemeenschappelijke ordening van de rijstmarkt,

wijst

HET HOF VAN JUSTITIE,

samengesteld als volgt: R. Lecourt, President, R. Monaco en P. Pescatore, Kamerpresidenten, A. M. Donner, J. Mertens de Wilmars, C. Ó Dálaigh, A. J. Mackenzie Stuart (rapporteur), Rechters,

Advocaat-generaal: A. Trabucchi
Griffier: A. Van Houtte

het navolgende

ARREST

Ten aanzien van de feiten

I — De feiten en het procesverloop

Overwegende dat de aan het geding ten grondslag liggende feiten en het procesverloop kunnen worden samengevat als volgt:

De firma Riseria Luigi Geddo te Borgovercelli, Italië, kocht in 1970 een hoeveelheid padierijst. Behalve de gewone kosten moest zij ingevolge de artikelen 8 en 9 van het Koninklijk Besluit nr. 1237 van 3 oktober 1931 aan het Ente nazionale risi (hierna te noemen: Rijstbureau) aan contractrecht betalen een bedrag van 177 206 lire, berekend naar 240 lire per 100 kg gekochte padie. Volgens de artikelen 8 en 9, zoals gewijzigd bij het Koninklijk Besluit nr. 1183 van 11 augustus 1933, is de koper gehouden over ieder contract tot aankoop van Italiaanse padie bij aangifte aan het Rijstbureau het in artikel 8 bedoelde contractrecht te betalen, voor zover zulks door dat bureau met goedkeuring van de minister van Land- en Bosbouw zal worden bepaald en wordt het bedrag van dit contractrecht telken jare voor 15 augustus vastgesteld en behoudens uitzonderingen gedurende het gehele verkoopseizoen geheven.

Het Rijstbureau is een onder controle van de Italiaanse staat werkzaam publiekrechtelijk lichaam dat in 1967 werd belast met de interventies ter nakoming van de in verordening nr. 359/67 EEG omschreven verplichtingen. Zijn taak omvat drieërlei werkzaamheid:

1. research en de daaruit voortvloeiende technische bijstand;
2. propaganda ter bevordering van de produktie en het verbruik van Italiaanse rijst;
3. interventies in het kader van de gemeenschappelijke ordening van de rijstmarkt.

De kosten die aan de sub 1 en 2 genoemde werkzaamheden zijn verbonden, alsmede de administratieve kosten verband houdende met de sub 3 genoemde werkzaamheid, worden gedekt door de aan contractrecht verkregen inkomsten.

Als interventiebureau int het Rijstbureau dit recht bij verkoop.

Italië en Frankrijk zijn de enige rijstproducerende landen van de gemeenschappelijke markt. In Italië wordt bij invoer — in welke vorm ook — geen contractrecht geheven en in Frankrijk heeft de rijstproducent 10,40 Ffr per 100 kg te betalen.

Zulke fiscale en parafiscale maatregelen komen binnen de gemeenschappelijke markt veelvuldig voor. Zij zijn te verdelen in twee groepen: deels komen zij ten laste van de landbouwer zonder dat deze ze rechtstreeks op de verbruiker kan afwentelen, deels worden zij ten laste van de koper gebracht — en bij uitvoer is dan in de regel restitutie mogelijk —.

De firma Riseria Geddo maakte de padie voor consumptie geschikt en ging toen over tot uitvoer naar een Lid-Staat van de EEG èn naar een derde land.

De betaling ten behoeve van het Rijstbureau in strijd achtend met het Gemeenschapsrecht, wendde zij zich op 9 januari 1973 tot de Pretore te Milaan met verzoek om uitvaardiging van een dwangbevel tot terugbetaling.

De Pretore nam toen op 11 januari 1973 een beschikking tot schorsing van het geding en verwijzing naar het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen krachtens artikel 177 van het EEG-Verdrag; het Hof werd verzocht bij wijze van prejudiciële beslissing uitspraak te doen inzake de navolgende vragen:

1. of het ingevolge artikel 40, lid 3, tweede alinea, juncto artikel 5, van het Verdrag van Rome aan de Lid-Staten in het algemeen en met name aan de Italiaanse staat verboden is aan een lichaam, niet zijnde de staat, toestemming te geven tot het heffen van een recht (of geldelijke last), bestaande in een vaste geldsom per 100 kg in Italië geproduceerde en verkochte padie (basisprodukt vallende onder de gemeenschappelijke ordening bedoeld in verordening nr. 359/67/EEG;

2. of er in de zin van het sub 1 genoemde artikel 40 junctis verordening nr. 359/67/EEG en artikel 5 van het Verdrag mag worden gesproken van discriminatie ten nadele van de Italiaanse ondernemer die (a) naar Frankrijk (Lid-Staat) rijst uitvoert verkregen uit een hoeveelheid in Italië geproduceerde en gekochte padie waarover hij ingevolge de wet het sub 1 genoemde recht heeft moeten betalen zonder dat hem het deswege betaalde bedrag bij export is gerestitueerd; (b) zulke rijst uitvoert naar Oostenrijk (derde land) en daarvoor dezelfde restituties ontvangt (vgl. artikel 17, lid 2, van verordening nr. 359/67/EEG) die de Gemeenschap bij voorbeeld betaalt aan zijn Duitse en Nederlandse concurrenten, die het basisprodukt uit derde landen hebben geïmporteerd en te dier zake geen rechten hadden te betalen;

3. of de verplichting aan de Gemeenschap opgelegd in artikel 40, lid 3, derde alinea, van het Verdrag junctis de bepalingen van verordening nr. 359/67 van de Raad (men vergelijke met name de artikelen 2, 4 en 14 en de twaalfde overweging van de considerans) wordt geschonden wanneer de Gemeenschap de heffing van het sub 1 omschreven recht toestaat bij uitvoer van in Italië geproduceerde en gekochte rijst zonder tevens de restitutie van dat bedrag aan de exporteur te gelasten;

4. a) of de bepalingen van artikel 40, lid 3, tweede en derde alinea, van het Verdrag in de rechtsorden der Lid-Staten rechtstreeks toepasselijk zijn en voor particulieren subjectieve rechten hebben doen ontstaan welke de nationale rechter moet waarborgen, en

   b) zo ja, met ingang van welke datum, namelijk bij de inwerkingtreding van verordening 19/64 (1 september 1964) dan wel van verordening nr. 359/67/EEG (1 september 1967);

5. of de heffing van het sub 1 bedoelde recht schending inhoudt van: a) het in de twaalfde overweging van de considerans van verordening nr. 359/67/EEG omschreven beginsel der Gemeenschapspreferentie en b) de artikelen 20, lid 2, eerste streepje, en 23, lid 1, tweede streepje, dier verordening, waarin heffingen van gelijke werking als een bij uitvoer geheven douanerecht worden verboden;

6. of de heffing van het sub 1 bedoelde recht schending inhoudt van de artikelen 20, lid 2, tweede streepje, en 23, lid 1, tweede streepje van verordening nr. 359/67/EEG, waarin de toepassing van enige maatregel van gelijke werking als een kwantitatieve exportbeperking wordt verboden;

7. en ten slotte: of de heffing van het sub 1 bedoelde recht misbruik van een machtspositie — in strijd met artikel 86 van het Verdrag — kan inhouden.

Verzoekster en verweerder in het hoofdgeding, de Italiaanse Republiek en de Commissie van de Europese Gemeenschappen hebben schriftelijke opmerkingen ingediend.

Het Hof heeft, op rapport van de Rechter-Rapporteur en de Advocaat-Generaal gehoord, besloten zonder instructie tot de mondelinge behandeling over te gaan.

Verzoekster en verweerder in het hoofdgeding, de Italiaanse Republiek en de Commissie van de Europese Gemeenschappen zijn ter terechtzitting van 29 mei 1973 gehoord.

Verzoekster in het hoofdgeding was ten deze vertegenwoordigd door de advocaten Ubertazzi en Capelli, verweerder in het hoofdgeding door de advocaten Scapinelli, Lanza en Loesch, de Italiaanse Republiek door haar gemachtigde Maresca, bijgestaan door de Avvocato Generale dello Stato Zagari, en de Commissie van de Europese Gemeenschappen door haar juridisch adviseur Toledano-Laredo.

II — Opmerkingen gemaakt krachtens artikel 20 van het protocol betreffende het Hof van Justitie van de EEG

Overwegende dat de voor het Hof van Justitie gemaakte opmerkingen kunnen worden samengevat als volgt:

A — Opmerkingen van de firma Riseria Luigi Geddo

1. De Europese rijstmarktordening en het vrije verkeer van goederen binnen de gemeenschappelijke markt (vragen 1, 2, 5 b) en 6)

a) Het EEG-Verdrag breidde niet slechts de gemeenschappelijke markt uit tot de landbouw, doch wilde in deze sector ook komen tot „meer volkomen modellen" — die van de gemeenschappelijke ordening der landbouwmarkten (artikel 40) —. Het Hof heeft terstond op dit kenmerk van de landbouwsector gewezen: in zijn arrest in de zaken 90 en 91-63 (Commissie EEG/Groothertogdom Luxemburg en Koninkrijk België, Jurisprudentie 1964, blz. 1283) overwoog het dat het verbod van belemmering van het vrije verkeer van goederen een der onmisbare voorwaarden is „voor de vervanging van de verschillende nationale markten door een gemeenschappelijke markt en van de nationale marktorganisatie door een gemeenschappelijke ordening op het gebied van de landbouw".

De gemeenschappelijke ordening (in de rijstsector in het leven geroepen bij verordening nr. 359 van 25 juli 1967, PB van 31 juli 1967, blz. 1) brengt deze „ene" markt; daaronder is blijkens artikel 40, lid 3, te verstaan dat een „Europese marktordening voor het handelsverkeer binnen de Gemeenschap soortgelijke voorwaarden moet verzekeren als op een nationale markt bestaan". Marktunificatie impliceert onder meer een vrij verkeer van goederen.

b) De instelling van een gemeenschappelijke markt gaat noodzakelijkerwijs gepaard met het opruimen van belemmeringen van het goederenverkeer „van staat tot staat". Het Hof heeft er echter op gewezen dat er behalve belemmering van in- en uitvoer tussen de Lid-Staten een andere, belangrijker, soort belemmering bestaat, waarvoor gewoonlijk de formule „handelingen welke de handel tussen de Lid-Staten ongunstig kunnen beïnvloeden" wordt gebezigd (arrest 43-69, Jurisprudentie 1970, blz. 136, inzake artikel 85, lid 1; in dezelfde zin het arrest 5-69 (Jurisprudentie 1969, blz. 302), dat een overeenkomst betreft die „al dan niet rechtstreeks, daadwerkelijk of potentieel het *ruilverkeer* ... kan beïnvloeden" (zo ook het arrest 40-70, Jurisprudentie 1971, blz. 82, inzake het merkenrecht).

Uit voormelde jurisprudentie blijkt het verschil tussen de gemeenschappelijke markt en een douane-unie van het klassieke type, waarin de staten zich beperken tot het geven van waarborgen voor de opheffing van beschermende *douane*-rechten (vgl. artikel 28/8 GATT). In de gemeenschappelijke markt is daarentegen ook iedere andere mogelijke marktisolering uitgesloten.

Het contractrecht ten behoeve van het Rijstbureau is een belemmering van het handelsverkeer tussen Lid-Staten en derhalve verboden. Het leidt tot „ontwrichting van het verkeer" (men zie de conclusie van de Advocaat-Generaal in de zaak 31-69, Jurisprudentie 1970, blz. 39).

Een Duitse of Belgische ondernemer kan zijn voorkeur naar niet met een spe-

cifiek recht belaste rijst van andere herkomst doen uitgaan.

c) Het EEG-Verdrag heeft zich bepaaldelijk met de opheffing der douanebelemmeringen bezig gehouden omdat het met name de „gemeenschappelijke" markt beoogde die nog geen unificatie bracht; deze eenwording is slechts het — nog niet bereikte — wezenlijke doel van het Gemeenschapsrecht (vgl. arrest 78-70, Jurisprudentie 1971, blz. 500). Na bedoelde unificatie draagt het debat over het vrije verkeer van goederen een veel radicaler karakter dan op de gemeenschappelijke markt.

Ofschoon op één enkele markt het *internationale verkeer* van goederen zijn betekenis houdt, worden daarnaast belemmeringen van het vrije verkeer van goederen die zich waar dan ook op de markt of zelfs binnen een Lid-Staat voordoen, van even groot belang.

Het vrije verkeer van goederen is in werkelijkheid een algemeen beginsel van het Gemeenschapsrecht, dat niet opgaat in het verbod van nieuwe douanerechten of heffingen van gelijke werking. Dit standpunt vindt ook steun in de bronnen van het Gemeenschapsrecht (men zie verordening 120-67, 4e overweging van de considerans, waarin wordt gewezen op de noodzaak van voor de gehele Gemeenschap geldende interventiemaatregelen — om „het vrije verkeer van granen binnen de Gemeenschap niet te belemmeren" —, alsook verordening nr. 359/67, 6e overweging van de considerans, waarin wordt gezegd dat de afschaffing van belemmeringen van het vrije verkeer wat rijst betreft „een compensatie voor de overschotten van de produktiegebieden en de behoeften van de gebieden met een tekort mogelijk moet maken"), evenals in de jurisprudentie (arrest van 34-70, Jurisprudentie 1970, blz. 1241; verbod ener restrictieve uitlegging van de in verordening nr. 1028/68 gebezigde term „iedere houder" (granen); arrest 11-70, Jurisprudentie 1970, blz. 1136, betreffende de noodzaak van „de keuze van maatregelen ter voorkoming dat het *handelsverkeer zich verlegt*").

Het vrije verkeer van goederen behoeft niet alleen daarin te zijn gelegen dat zij vrijelijk van de ene staat naar de andere kunnen worden gebracht, doch kan eveneens bestaan in de vrijheid van het ruilverkeer tussen producenten en verbruikers binnen de ene markt.

d) Binnen de ene markt zijn de fundamentele verboden verband houdende met het vrije verkeer van goederen welke voor de gemeenschappelijke markt gelden, mutatis mutandis van toepassing, met name het verbod van geldelijke lasten, dat wil zeggen bijzondere heffingen welke door een Lid-Staat mochten worden opgelegd zonder dat het Gemeenschapsrecht daartoe met zoveel woorden machtigt.

Zo betreft artikel 95 — wanneer men bedenkt dat de ene markt door een eigen beleid wordt gekenmerkt (dat zich ook tot de prijzen uitstrekt) — indirecte heffingen of wel heffingen van algemene aard, toegepast op alle waren die binnen een staat aan het verkeer deelnemen, zodat de mededinging niet ten detrimente van een dezer waren kan wordt vervalst. Anders zou iedere Staat binnen de ene markt regionale enclaves kunnen doen ontstaan. In het arrest 32 en 33-58, Jurisprudentie 1959, blz. 328 worden „bemoeiingen" verboden welke de mededinging binnen de gemeenschappelijke markt vervalsen; dit geldt a fortiori binnen de geünifieerde markt.

Deze overwegingen gelden ook voor de rijsthandel. De instelling van een enkele markt brengt mede dat wegens de overdracht van een waar — zelfs wanneer die daarvoor niet van de ene staat naar de andere wordt overgebracht — geen bijzondere geldelijke lasten, door de Italiaanse staat buiten de communautaire voorschriften om ingesteld kunnen worden opgelegd.

In de zaak 82-71 heeft de Raad het vraagstuk van de regeling der melkcentrales in Italië en de Europese ordening der markt wederom ter sprake gebracht en erop gewezen dat bedoelde regeling

neerkomt op een geheel van maatregelen van gelijke werking als kwantitatieve beperkingen.

Op het gebied van de intracommunautaire handel heeft het Hof het verlangen van invoercertificaten als een „maatregel van gelijke werking" beschouwd (arrest 51 en 54-71, Jurisprudentie 1971, blz. 1116), zelfs wanneer de afgifte automatisch plaatsvindt en er geen kosten aan zijn verbonden.Wanneer men soortgelijke beginselen op de ene rijstmarkt toepast, dan moet worden gezegd dat het eisen van een vergunning alléén voor de overdracht van door de landbouwers geproduceerde rijst en niet ook voor die van andere producenten of houders, afstuit op het beginsel van het vrije verkeer van goederen, zelfs wanneer het Rijstbureau dat de vergunning moet afgeven verplicht is daartoe kosteloos over te gaan (men zie artikel 8 van het Koninklijk Besluit van 2 oktober 1931, nr. 1237, hierboven I).

e) Hieruit wordt geconcludeerd dat het Rijstbureau sedert 1 september 1967 (dag van inwerkingtreding van verordening nr. 359/67) kennelijk niet gerechtigd is tot toepassing van het contractrecht wegens de aankoop van op Italiaans grondgebied geproduceerde en verhandelde padie. Eveneens sedert 1 september 1967 doet dit verbod voor particulieren (de padieverbruikers in de Gemeenschap) subjectieve rechten ontstaan welke de nationale rechter heeft te waarborgen.

2. *Het discriminatieverbod en zijn toepassing op het contractrecht (vragen 1, 2, 3 en 5 a))*

a) Met de omzetting van de gemeenschappelijke markt in één enkele markt wordt het verbod van op de nationaliteit berustende discriminatie van artikel 7 van het Verdrag ook strenger; in artikel 40, lid 3, wordt „elke discriminatie tussen producenten of verbruikers" verboden.

Het discriminatieverbod brengt mede dat gelijksoortige situaties op dezelfde wijze moeten worden behandeld.

b) Dit in artikel 40, lid 3, omschreven verbod betreft produktie, bevoorrading (verkeer) en verwerking.

c) Het non-discriminatiebeginsel geldt ook voor al degenen tot wie de communautaire rechtsregels gericht zijn; het betreft dus niet langer alleen de verhouding tot buitenlanders. Zo is bij voorbeeld volgens artikel 3, lid 2, van verordening nr. 364/67 de regeling van de inschrijvingsvoorwaarden der interventiebureaus bedoeld om ervoor te zorgen dat alle belanghebbenden, ongeacht hun plaats van vestiging binnen de Gemeenschap, op voet van gelijkheid worden toegelaten en behandeld. In het algemeen gezegd: wanneer een Lid-Staat, waarom dan ook, meent zich alleen ten aanzien van de andere onderdanen van de Gemeenschap en niet ook ten behoeve van zijn eigen onderdanen naar de communautaire regeling te moeten gedragen, schendt hij het discriminatieverbod evengoed als in het omgekeerde geval.

d) De regeling inzake het contractrecht is in meer dan één opzicht in strijd met het discriminatieverbod: zij betreft alleen de produktie en de verkoop van padie uit het eigen land en niet de invoer uit derde landen of Lid-Staten en behelst de verplichting binnen een bepaalde tijd aangifte van de aankoop te doen, in geval van vervoer van een speciaal certificaat gebruik te maken, alsook het „contractrecht" te betalen (het bedraagt thans 240 lire per 100 kg padie ofwel 400 lire per 100 kg witte rijst).

Door alle discriminatie te verbieden wil artikel 40, lid 3, ook verhinderen dat ter zake van het handelsverkeer in bepaalde waren geldelijke lasten worden geheven of restricties worden toegepast die voor het handelsverkeer in andere dergelijke waren (hetgeen in casu wil zeggen: niet in Italië geproduceerde padie), niet gelden.

e) De firma Riseria Luigi Geddo gaat vervolgens over tot bespreking van vraag

4 en stelt voor het eerste gedeelte (a) in bevestigende zin te beantwoorden: het verbod van artikel 40, lid 3, tweede en derde alinea, is duidelijk en welbepaald, niet van bepaalde voorwaarden afhankelijk gesteld, terwijl aan de Lid-Staten geen discretionaire bevoegdheid is toegekend.

De datum (vraag 4 (b)), is 1 september 1967, dag van inwerkingtreding van de ene rijstmarkt (verordening nr. 359/67).

Bovendien gaat van het contractrecht op de rijstprijs een dicriminerend effect uit. Op de rijstmarkt komt aan de prijsvoorschriften fundamentele betekenis toe. Blijkens de 10e overweging van de considerans van verordening nr. 359/67 houdt de verwezenlijking van één enkele communautaire rijstmarkt in dat er een *uniforme prijsregeling* moet komen. Uit het arrest 5-71, Jurisprudentie 1971, blz. 975, kan a contrario worden geconcludeerd dat het non-discriminatiebeginsel volgens het Hof van Justitie ook op de vrije prijsvorming binnen de landbouwmarkt kan worden toegepast.

Voor in Italië geproduceerde rijst betekent het contractrecht een kostenfactor die de prijs van het produkt ten opzichte van het communautaire model wijzigt. Het is ook in strijd met artikel 40, lid 3, derde alinea, volgens hetwelk het gemeenschappelijk prijzenbeleid op gemeenschappelijke criteria en uniforme rekenmethoden moet berusten.

Doch bij de berekening van de richtprijs, van de drempelprijs en dus ook van het bedrag der heffingen, is het contractrecht nimmer in aanmerking genomen.

Ten slotte houdt het hierbedoelde recht discriminatie op mededingingsgebied in, zowel binnen de Gemeenschap als op de wereldmarkt. Het beginsel van de vrije mededinging geldt ook voor de gemeenschappelijke landbouwmarkt. Voor de rijstsector wordt zowel in verordening nr. 16/64 als in verordening nr. 359/67 (18e overweging van de considerans) verwezen naar artikel 110 van het Verdrag, dat met zoveel woorden spreekt van „de toeneming van het vermogen tot mededinging van de ondernemingen der Lid-Staten". Volgens de 6e overweging van de considerans van verordening nr. 359/67 heeft het stelsel mede ten doel het daarheen te leiden „dat vraag en aanbod zich vrij aan elkaar kunnen aanpassen".

In de zaak 30-59 gaf de Advocaat-Generaal te kennen dat de mededingingsverhoudingen moeten worden bepaald door een normale aanpassing van iedere nationale industrie aan de natuurlijke verhoudingen (Jurisprudentie 1961, blz. 79). Het lijdt dus geen twijfel dat maatregelen welke dienen om de kosten- en prijsverschillen „kunstmatig" in stand te houden verboden zijn (vgl. Olmi, in Commentario CEE van Quadri, Monaco, Trabucchi, blz. 278 e.v.). Het contractrecht verzwakt de concurrentiepositie der Italiaanse veredelingsbedrijven ten opzichte van concurrerende ondernemingen op de gemeenschappelijke markt. Bovendien leidt het tot ontwrichting van de mededinging in dier voege dat rijst, vergeleken met deegwaren, in een ongunstiger positie komt te verkeren. Logischerwijze mag het er voor worden gehouden dat artikel 40, lid 3, ook dit soort discriminatie (tussen twee verschillende sectoren en niet slechts binnen een en dezelfde sector) verbiedt.

De Italiaanse rijstverwerkende industrie heeft in de produktiegebieden, op grote afstand van de zeehavens, eigen rijstvelden, terwijl de Duitse en Nederlandse industrie zich bij de havens bevindt en dus uit derde landen kan invoeren. De Italiaanse ondernemer is zo vrijwel op in Italië verbouwde rijst aangewezen. Doch anders dan alle ondernemers die hun rijst van elders betrekken, hebben alleen de verbruikers van Italiaanse rijst het contractrecht te betalen.

Bij uitvoer wordt het contractrecht niet gerestitueerd, ofschoon hier van een indirecte belasting mag worden gesproken; de Italiaanse ondernemers die bij voorbeeld naar Duitsland exporteren, worden daardoor in een ongunstiger positie gebracht dan Duitse ondernemers die over uit een derde land geïmporteerde padie geen contractrecht hebben te betalen.

Nog erger wordt de mededinging ontwricht bij uitvoer naar derde landen. Ar-

tikel 17, lid 2, van verordening nr. 359/67 bepaalt dat de uitvoerrestitutie voor de gehele Gemeenschap gelijk is. Wanneer men bedenkt dat leveringen naar derde landen in den regel via overheidslichamen geschiedt en dat dan een zeer klein prijsverschil reeds de doorslag kan geven, dan wordt duidelijk hoe ernstig er ten nadele van de Italiaanse exporteurs — vergeleken met hun concurrenten in de Gemeenschap — wordt gediscrimineerd.

De tweede prejudiciële vraag dient dus bevestigend te worden beantwoord.

Artikel 40, lid 3, staat op het aldaar omschreven discriminatieverbod geen enkele uitzondering toe, zelfs niet op belastinggebied, hoewel de Lid-Staten in zoverre hun souvereine rechten hebben behouden.

Het contractrecht is onrechtmatig, ook wanneer het — ongeacht de herkomst — op rijst als zodanig wordt toegepast; het verstoort de prijsvorming van de Italiaanse verwerkende industrie, is een vreemd element binnen de ene markt en brengt Italiaanse ondernemingen in een ongunstiger positie dan andere ondernemingen uit de Gemeenschap.

3. Het verbod van belastingen en maatregelen van gelijke werking in de rijsthandel (vragen 5 en 6)

De vijfde en zesde vraag betreffende het op uitgevoerde waren geheven contractrecht.

Reeds in verordening nr. 16/64, kwam de heffing voor *alle* mogelijke nationale maatregelen in de plaats. Die verordening verbood ook *bijzondere heffingen* op een bepaald produkt, zoals het contractrecht.

Toegepast op uitgevoerde rijst is het contractrecht een heffing van gelijke werking. Het is bovendien een maatregel van gelijke werking als een kwantitatieve beperking doordien het de in verordening nr. 359/67 (5e overweging van de considerans, artikelen 20 en 23) verlangde uniformiteit der interventies in de rijstsector doorbreekt.

4. Conclusie — de niet-toepasselijkheid der Italiaanse rechtsvoorschriften inzake het contractrecht

a) Terwijl er op de — nog niet volledig geïntegreerde — gemeenschappelijke markt plaats blijft voor verschillende nationale regelingen, is op de ene markt die door een Europese marktordening in het leven is geroepen „de fase van gecoördineerde nationale marktordeningen reeds lang verlaten", (Conclusie 34-70, Jurisprudentie 1970, blz. 1246) (men zie voor rijst: verordening nr. 359/67), dat wil zeggen dat alle marktorganisatorische maatregelen op de Gemeenschap zijn overgegaan (Conclusie 35-71, Jurisprudentie 1971, blz. 1100). Met andere woorden: iedere concurrerende bevoegdheid der Lid-Staten is uitgesloten.

Dit alles geldt ook voor de rijstmarkt.

De Lid-Staten hebben op het door een gemeenschappelijke ordening der rijstmarkt bestreken terrein geen enkele regelgevende bevoegdheid behouden.

b) Daaruit vloeit noodzakelijkerwijze voort dat de geldelijke lasten en de beperking van de vrije rijsthandel, alsook de discriminaties welke de Italiaanse staat door de wet tot instelling van het Rijstbureau in het leven heeft geroepen, ongeldig zijn. Het gaat er niet om dat zij inhoudelijk met het Verdrag onverenigbaar zijn; zij behelzen een handeling ultra vires.

De Italiaanse staat zelf schijnt zich van deze nieuwe stand van zaken reeds in 1968 rekenschap te hebben gegeven. De Italiaanse Regering heeft toen namelijk aan de beide kamers van het Huis van Afgevaardigden het ontwerp van wet nr. 4947 van 2 maart 1968 tot reorganisatie van het Rijstbureau voorgelegd, waarbij de bevoegdheden van het Rijstbureau werden gewijzigd en — in artikel 8 — de afschaffing van het contractrecht was voorzien.

5. Artikel 6 van het Verdrag en het contractrecht (vraag 7)

Volgens het Verdrag van Rome levert een machtspositie op de gemeenschappe-

lijke markt of op een wezenlijk deel dier markt niets reeds als zodanig een door artikel 86 verboden misbruik op. Van zodanig misbruik kan daarentegen wel worden gesproken wanneer zulk een machtspositie met middelen afkomstig van een daartoe ingestelde heffing wordt gehandhaafd of versterkt.

B — Opmerkingen van het Rijstbureau, van de Italiaanse Regering en van de Commissie van de Europese Gemeenschappen

De eerste en de tweede vraag

Het *Rijstbureau* wijst erop dat noch in voormelde Verdragsregelen noch in de verordeningen van de Gemeenschap houdende een gemeenschappelijke ordening van de rijstmarkt bepalingen voorkomen betreffende zuiver nationale rechten of lasten, laat staan bepalingen waarin de Lid-Staten tot intrekking daarvan worden verplicht. Verordening nr. 359/67/EEG refereert enkel en alleen aan de prijzen in de intracommunautaire handel, geheel afgezien van de kosten van het produkt binnen een bepaalde Lid-Staat.

Evenals tal van andere binnenlandse rechten of lasten van algemene aard of heffingen ten laste van degenen die bepaalde beroepen uitoefenen dan wel van een bepaald soort ondernemingen, draagt volgens het Rijstbureau ook het contractrecht een zuiver nationaal karakter.

Het Rijstbureau wijst op 's Hofs arrest in de zaken 7 en 9-54 Groupement des industries sidérurgiques luxembourgeoises/ Hoge Autoriteit, Jurisprudentie 1956, blz. 105; de maximumprijzen ... beletten niet, dat de produkten hetzij op „het tijdstip van verbruik hetzij in enige fase van de distributie worden onderworpen aan belastingen, rechten of welke algemene last ook".

In de artikelen 95 en 96 van het Verdrag wordt de oplegging van zulke lasten — en het eventueel achterwege laten van restitutie bij uitvoer — met zoveel woorden toegelaten en erkend.

Van discriminatie ten nadele van de Italiaanse rijstfabrikanten is geen sprake, omdat iedere koper van in Italië geproduceerde rijst gehouden is het contractrecht te betalen. Het staat iedere Italiaan trouwens vrij rijst van elders te betrekken, zodat hij het contractrecht niet behoeft te betalen.

De oplegging van het contractrecht is niet van directe of indirecte invloed op de enige in de verordeningen der Gemeenschap gewaarborgde prijs, te weten de interventieprijs.

De *Italiaanse Regering* voegt hieraan toe dat de exportrestitutie, die voor alle Lid-Staten even hoog is, in de praktijk precies het verschil tussen de prijs van „CIF land van bestemming" verkochte Italiaanse rijst en de wereldmarktprijs aldaar dekt, hetgeen ook uit de regelmaat der exporten van Italiaanse rijst blijkt.

Daarentegen is de *Commissie* van mening dat de Italiaanse ondernemer die bij uitvoer geen restitutie van het contractrecht verkrijgt, zich, in aanmerking genomen dat de andere ondernemers uit de Gemeenschap deze last niet behoeven op te brengen, op het standpunt mag stellen dat er te zijnen nadele wordt gediscrimineerd. Deze discriminatie kan zowel op de markten der andere Lid-Staten als op die van derde staten worden vastgesteld. Bovendien dreigt door zulk een last afbreuk te worden gedaan aan de doelstellingen en werking van de gemeenschappelijke marktordening, met name aan het prijzenstelsel dier ordening, en aan de werking van het EOGFL. Anderzijds maakt artikel 96 het de Lid-Staten mogelijk de restituties op een lager bedrag of zelfs op nihil te bepalen, hetgeen dan onvermijdelijk tot discriminatie leidt. Naar de huidige stand van zaken zou een heffing als hierbedoeld dus niet verboden zijn.

De derde vraag

Het *Rijstbureau* wijst er op dat de door de Pretore ter sprake gebrachte 12e over-

weging van de considerans uitsluitend het actief veredelingsverkeer betreft: er moet voor worden gezorgd dat de uit de Gemeenschap afkomstige basisprodukten door een restitutieregeling niet in dier voege worden benadeeld dat de verwerkende industrie liever basisprodukten uit derde landen invoert om dan bij uitvoer voor de restitutie in aanmerking te kunnen komen; deze overweging slaat dus helemaal niet op het contractrecht. Tijdens de verkoopseizoenen 1967-1968 tot en met 1971-1972 is er in Italië van 50 000 tot 1 500 000 kg padie ingevoerd en 150 tot 550 miljoen kg uitgevoerd, waarvan ongeveer 1/4 binnen de Lid-Staten van de Gemeenschap is afgezet.

De *Italiaanse Regering* houdt vol dat het „contractrecht" de tegenhanger vormt voor prestaties welke zowel aan de rijstverwerkende industrie als aan de verbouwers van rijst worden aangeboden, zodat er geen aanleiding tot toekenning van restituties bestaat.

Wanneer men bedenkt dat de prijsregeling voor de gemeenschappelijke markt zich richt naar de prijs van het gebied met de grootste overschotten — waarin het „contractrecht" is verdisconteerd —, dan kan men volgens de regering onmogelijk tot schending van het beginsel der Gemeenschapspreferentie concluderen.

De *Commissie* voegt hieraan toe dat ook al zou het achterwege blijven van een exportrestitutie wegens betaald contractrecht de concurrentiepositie verzwakken, er naar de huidige stand van het Gemeenschapsrecht van een rechtsverplichting der Lid-Staten tot zodanige restitutie over te gaan geen sprake kan zijn.

De vierde vraag

Het *Rijstbureau* wijst erop dat artikel 40 een „raamvoorschrift" is, waarin bepaalde beginselen worden opgesteld die nadere uitwerking — door bijzondere verordeningen — behoeven, zodat zij niet als rechtstreeks toepasselijk kunnen worden beschouwd.

De *Italiaanse Regering* meent dat deze bepalingen tot de Instellingen van de Gemeenschap gericht zijn. Mochten zij echter rechtstreeks werken, dan zouden de daarin toegekende rechten bij de inwerkingtreding van het Verdrag zijn ontstaan.

De *Commissie* is van mening dat wanneer de instellingen van de Gemeenschap artikel 40 mochten hebben geschonden, particulieren zich voor de nationale rechter op zodanige schending kunnen beroepen.

De vijfde en de zesde vraag

Het *Rijstbureau* betoogt dat het „contractrecht" niet als een heffing of maatregel van gelijke werking als een douanerecht c.q. kwantitatieve uitvoerbeperking is te beschouwen en wijst op de definitie van zulk een last, gegeven in het arrest in de zaken 2 en 3-62 Commissie/Luxemburg en België, Jurisprudentie 1962, blz. 866 en de zaken 24-68 en 84-71.

Het contractrecht kan de export niet belemmeren, omdat bij vaststelling van de richtprijzen door de Gemeenschap zodanige grenzen in acht worden genomen dat met alle lasten welke de verschillende ondernemers in de beide produktielanden, Italië en Frankrijk treffen, ruimschoots rekening kan worden gehouden.

De *Italiaanse Regering* merkt op dat het hier gaat om een last die wegens aan- en verkoop van padierijst op het nationaal grondgebied wordt opgelegd, zodat de beide vragen in ontkennende zin moeten worden beantwoord.

De *Commissie* deelt deze opvatting.

De laatste vraag

Het *Rijstbureau*, de *Italiaanse Regering* en de *Commissie* zijn gelijkelijk van mening dat in casu aan geen der voorwaarden voor toepassing van artikel 86 (5), zoals die in 's Hofs jurisprudentie zijn uitgewerkt, is voldaan.

Ten aanzien van het recht

1 Overwegende dat de Pretore te Milaan bij beschikking van 11 januari 1973, ingekomen ter griffie op 16 januari 1973, het Hof krachtens artikel 177 van het EEG-Verdrag een aantal vragen heeft gesteld inzake de uitlegging van de artikelen 5, 40, lid 3, tweede en derde alinea en 86 van het Verdrag, alsook van sommige bepalingen van 's Raads verordening nr. 359/67/EEG van 25 juli 1965 houdende een gemeenschappelijke ordening van de rijstmarkt (PB 31 juli 1967, nr. 174);

dat deze vraagstelling betrekking heeft op een geldelijke last genaamd contractrecht, welke aan de koper van padierijst van nationale herkomst wordt opgelegd ter financiering van de activiteiten van een nationaal rijstbureau;

De eerste zes vragen

2 Overwegende dat in de eerste plaats wordt gevraagd of het ingevolge artikel 40, lid 3, tweede alinea, juncto artikel 5 van het Verdrag een Lid-Staat verboden is aan een lichaam, niet zijnde de staat, toestemming te geven tot het heffen van een recht wegens de aankoop van in die staat geproduceerde padie;

dat in de tweede plaats wordt gevraagd of er sprake is van discriminatie in de zin van dit artikel 40 junctis verordening nr. 359/67 en artikel 5 van het Verdrag wanneer een belasting als hierbedoeld bij export naar een Lid-Staat of naar een derde land niet wordt gerestitueerd;

dat in de derde plaats wordt gevraagd of de Gemeenschap zelf door de heffing van bedoeld recht toe te staan doch niet tevens bij uitvoer restitutie te gelasten, de haar in artikel 40, lid 3, juncto verordening nr. 358/67/EEG opgelegde verplichtingen heeft geschonden;

dat in de vierde plaats wordt gevraagd of de bepalingen van artikel 40, lid 3, tweede en derde alinea, in de rechtsorden der Lid-Staten rechtstreeks toepasselijk zijn en voor particulieren subjectieve rechten hebben doen onstaan welke de nationale rechter moet waarborgen en, zo ja, of deze rechten bij de inwerkingtreding van verordening nr. 19/64 dan wel van verordening nr. 359/67 zijn ontstaan;

dat het er in het eerste gedeelte van de vijfde vraag om gaat of de heffing van bedoeld recht schending inhoudt van het in de 12e overweging van de consi-

derans van verordening nr. 359/67 omschreven beginsel der Gemeenschapspreferentie en in het tweede gedeelte van de vijfde vraag als ook in de zesde vraag of zulk een belasting als een heffing van gelijke werking als een douanerecht dan wel als een maatregel van gelijke werking als een kwantitatieve beperking, vallende onder het verbod van verordening nr. 359/67, is te beschouwen;

3 Overwegende dat aan beantwoording dezer vragen een bespreking van het redeverband der aangehaalde Verdragsbepalingen dient vooraf te gaan;

dat artikel 40 van het Verdrag deel uitmaakt van de bijzondere voorschriften voor de werking en de ontwikkeling van de gemeenschappelijke markt voor de landbouwprodukten, bedoeld in artikel 38;

dat in artikel 40, lid 2, met het oog op de in artikel 39 gestelde doeleinden de totstandbrenging van een gemeenschappelijke ordening van de landbouwmarkten voorzien, die een van de volgende vormen zou aannemen: gemeenschappelijke regels inzake de mededinging, verplichte coördinatie van de verschillende nationale marktorganisaties of een Europese marktorganisatie;

dat in artikel 40, lid 3, is bepaald dat de gemeenschappelijke ordening in een der in lid 2 vermelde vormen alle maatregelen kan medebrengen welke noodzakelijk zijn om de in artikel 39 omschreven doelstellingen te bereiken, met name prijsregelingen, met dien verstande evenwel dat elke discriminatie tussen producenten of verbruikers van de Gemeenschap moet zijn uitgesloten en dat een eventueel gemeenschappelijk prijsbeleid op gemeenschappelijke criteria of op eenvormige berekeningswijzen dient te berusten;

dat de Commissie volgens artikel 43 gehouden is voorstellen te doen inzake de totstandbrenging van het gemeenschappelijke landbouwbeleid, de vervanging van de nationale organisaties daarbij inbegrepen, terwijl de Raad gemachtigd is ingevolge deze voorschriften verordeningen of richtlijnen vast te stellen dan wel beschikkingen te geven;

dat de Raad in verordening nr. 16/64/EEG van 5 februari 1964 (PB nr. 34 van 27 februari 1964, blz. 574) de geleidelijke totstandbrenging van een gemeenschappelijke ordening van de rijstmarkt heeft verzekerd;

dat deze marktordening voor de producerende Lid-Staten in hoofdzaak een jaarlijkse vaststelling van richtprijzen behelsde alsmede de vaststelling — aan de hand van de richtprijzen — van een interventieprijs waartegen de bevoegde lichamen verplicht zijn de hun aangeboden padie te kopen, en voorts de jaarlijkse vaststelling van een gemeenschappelijke drempelprijs, voor het eer-

ste jaar vast te stellen aan de hand van de op de wereldmarkt vastgestelde prijs waarnaar de prijs der ingevoerde produkten door middel van een variabele heffing moet worden opgetrokken;

dat er volgens verordening nr. 359/67 van 25 juli 1967, die voormelde verordening heeft vervangen, een enkele richtprijs voor gedopte rijst is voorzien, op grond waarvan er voor rijst in de dop twee interventieprijzen — voor Arles, onderscheidenlijk Vercelli — worden vastgesteld;

dat de verordening niet slechts een enkele prijsregeling behelst, doch ook een uniforme heffing bij invoer uit derde landen en een uniforme restitutie bij uitvoer naar die landen;

dat in artikel 20, lid 2, en in artikel 23 dier verordening de toepassing van enig douanerecht, van enige heffing van gelijke werking en van enige kwantitatieve beperking of maatregel van gelijke werking bij uitvoer naar een derde land of in de intracommunautaire handel wordt verboden;

4 Overwegende dat artikel 40 derhalve in het kader van de rijstmarkt is uitgewerkt in verordening nr. 359/67, die overeenkomstig artikel 189 van het Verdrag door de nationale rechter rechtstreeks moet worden toegepast;

dat in artikel 5 — volgens hetwelk de Lid-Staten alle algemene of bijzondere maatregelen treffen welke geschikt zijn om de nakoming der verplichting te verzekeren en zich onthouden van het Verdrag in gevaar kunnen brengen, een algemene verplichting der Lid-Staten is omschreven welker concrete inhoud van geval tot geval van de Verdragsbepalingen of van de uit de Verdragssystematiek af te leiden regelen afhangt;

dat de enige bepalingen der verordening welke in de rijstsector nationale maatregelen verbieden, vervat zijn in de artikelen 20, lid 2, en 23;

5 Overwegende dat het verbod van de toepassing van enig douanerecht of enige heffing van gelijke werking, vervat in artikel 20, lid 2, der verordening, geldt voor iedere last die bij of wegens invoer uit — dan wel uitvoer naar — een derde land wordt geheven;

dat het verbod van de toepassing van enig douanerecht of enige heffing van gelijke werking in het handelsverkeer binnen de Gemeenschap, vervat in artikel 23 der verordening, geldt voor iedere last die bij of wegens in- of uitvoer van het betrokken produkt wordt geheven en via wijziging van de kostprijs op

het vrije verkeer van goederen ten slotte een zelfde beperkende invloed heeft als een douanerecht;

dat dit verbod betrekking heeft op iedere geledelijke last die de waren wegens grensoverschrijding treft;

6 dat dit echter niet het geval schijnt te zijn met een binnenlands recht dat — bij afsluiting van het contract — alleen nationale produkten treft en bestemd is om een Fonds tot steunverlening aan de nationale produktie aan middelen te helpen;

dat dit recht zich anderzijds met de bepalingen der verordening waarin de exportrestituties voorzien zijn slechts niet zou verdragen wanneer het mocht blijken een middel tot verlaging dier restituties te zijn;

dat het bovendien, wanneer zulk een recht tegelijkertijd onder de bepalingen betreffende steunmaatregelen, onder die betreffende binnenlandse belastingen en onder de artikelen 5, 40, lid 3, en 98 van het Verdrag kan vallen, aan de Commissie staat die bepalingen te doen eerbiedigen en wel met te meer diligentie wanneer particulieren niet rechtstreeks aanspraken kunnen doen gelden;

7 Overwegende dat het verbod van de toepassing van enige kwantitatieve beperking of enige maatregel van gelijke werking, vervat in artikel 20, lid 2, der verordening, onder meer ten doel heeft de Lid-Staten te beletten niet in de verordeningen voorziene eenzijdige maatregelen ter beperking van de uitvoer naar derde landen te nemen;

dat het in artikel 23 omschreven verbod van zodanige maatregelen in het intracommunautaire verkeer ten doel heeft het vrije verkeer van goederen binnen de Gemeenschap te verzekeren;

dat het verbod van kwantitatieve beperkingen slaat op maatregelen welke, al naar het geval, de invoer, uitvoer of doorvoer geheel of ten dele beletten;

dat onder maatregelen van gelijke werking niet slechts maatregelen zijn te verstaan die in voormelde zin prohibitief blijken te zijn, doch ook belemmeringen waarvan, ongeacht benaming of techniek, een zelfde effekt uitgaat;

dat zulks niet het geval schijnt te zijn met een geldelijke last als door de nationale rechter bedoeld;

De laatste vraag

8 Overwegende dat in de laatste vraag gevraagd wordt of de heffing van zulk een recht misbruik van een machtspositie in de zin van artikel 86 van het Verdrag kan opleveren;

9 overwegende dat artikel 86 van het Verdrag voor een recht dat bestemd is tot financiering van nationale steunmaatregelen niet geldt;

Ten aanzien van de kosten

10 Overwegende dat de door de regering van de Italiaanse Republiek en door de Commissie van de Europese Gemeenschappen wegens indiening hunner opmerkingen bij het Hof gemaakte kosten niet voor vergoeding in aanmerking komen en dat de procedure ten aanzien van partijen in het hoofdgeding als een aldaar gerezen incident is te beschouwen, zodat de nationale rechter over de kosten heeft te beslissen;

Gezien de stukken;

Gehoord het rapport van de Rechter-Rapporteur;
Gehoord de opmerkingen van verzoekster in het hoofdgeding, verweerder in het hoofdgeding, de regering van de Italiaanse Republiek en de Commissie van de Europese Gemeenschappen;
Gehoord de conclusie van de Advocaat-Generaal;
Gelet op het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschappen, met name de artikelen 40, 86 en 177;
Gelet op 's Raads verordening nr. 359/67/EEG van 25 juli 1967;
Gelet op het Protocol betreffende het Statuut van het Hof van Justitie van de Europese Economische Gemeenschappen, met name artikel 20;
Gelet op het Reglement voor de procesvoering van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen;

HET HOF VAN JUSTITIE,

uitspraak doende op de door de Pretore te Milaan bij beschikking van 11 januari 1973 gestelde vragen, verklaart voor recht:

1. **Een binnenlands recht dat — bij afsluiting der desbetreffende contracten — alleen op nationale produkten wordt geheven en bestemd is om**

een Fonds tot steunverlening aan de nationale produktie aan middelen te helpen, is niet een heffing van gelijke werking als een bij uitvoer geheven douanerecht;

2. Zulk een recht verdraagt zich met de bepalingen van verordening nr. 359/67/EEG van de Raad van 25 juli 1967, waarbij de exportrestituties zijn voorzien, slechts niet wanneer het mocht blijken een middel tot verlaging dier restituties te zijn.

Lecourt Monaco Pescatore

Donner Mertens de Wilmars

Ó Dálaigh Mackenzie Stuart

Uitgesproken te Luxemburg ter openbare terechtzitting op twaalf juli negentienhonderddrieënzeventig.

De Griffier

A. Van Houtte

De President

R. Lecourt

CONCLUSIE VAN DE ADVOCAAT-GENERAAL A. TRABUCCHI VAN 20 JUNI 1973 [1]

Mijnheer de President,
mijne heren Rechters,

De feiten zijn duidelijk. In Italië bestaat al tientallen jaren een overheidslichaam dat zich bezighoudt met de research en technische bijstand op het gebied van de rijstcultuur en propaganda maakt ter bevordering van het rijstverbruik: het Ente nationale risi (hierna te noemen: Rijstbureau).

Een onderneming zegt tegen de Italiaanse rechter: ik behoefde de mij door de wet opgelegde bijdrage aan het Rijstbureau over door mij gekochte padie niet te betalen — en mocht ik die bijdrage wel hebben betaald, dan verzoek ik U last tot terugbetaling te geven —; de oprichting van één enkele marktordening heeft ertoe geleid dat ik, natuurlijke verbruiker van Italiaanse rijst, anders dan mijn buitenlandse concurrenten, deze bijdrage heb te betalen en dat levert mijns inziens een door het Verdrag verboden discriminatie op.

Alle vragen welke de Pretore te Milaan aan het Hof heeft voorgelegd, hangen met één enkel kernprobleem samen. Er

1 — Vertaald uit het Italiaans.